

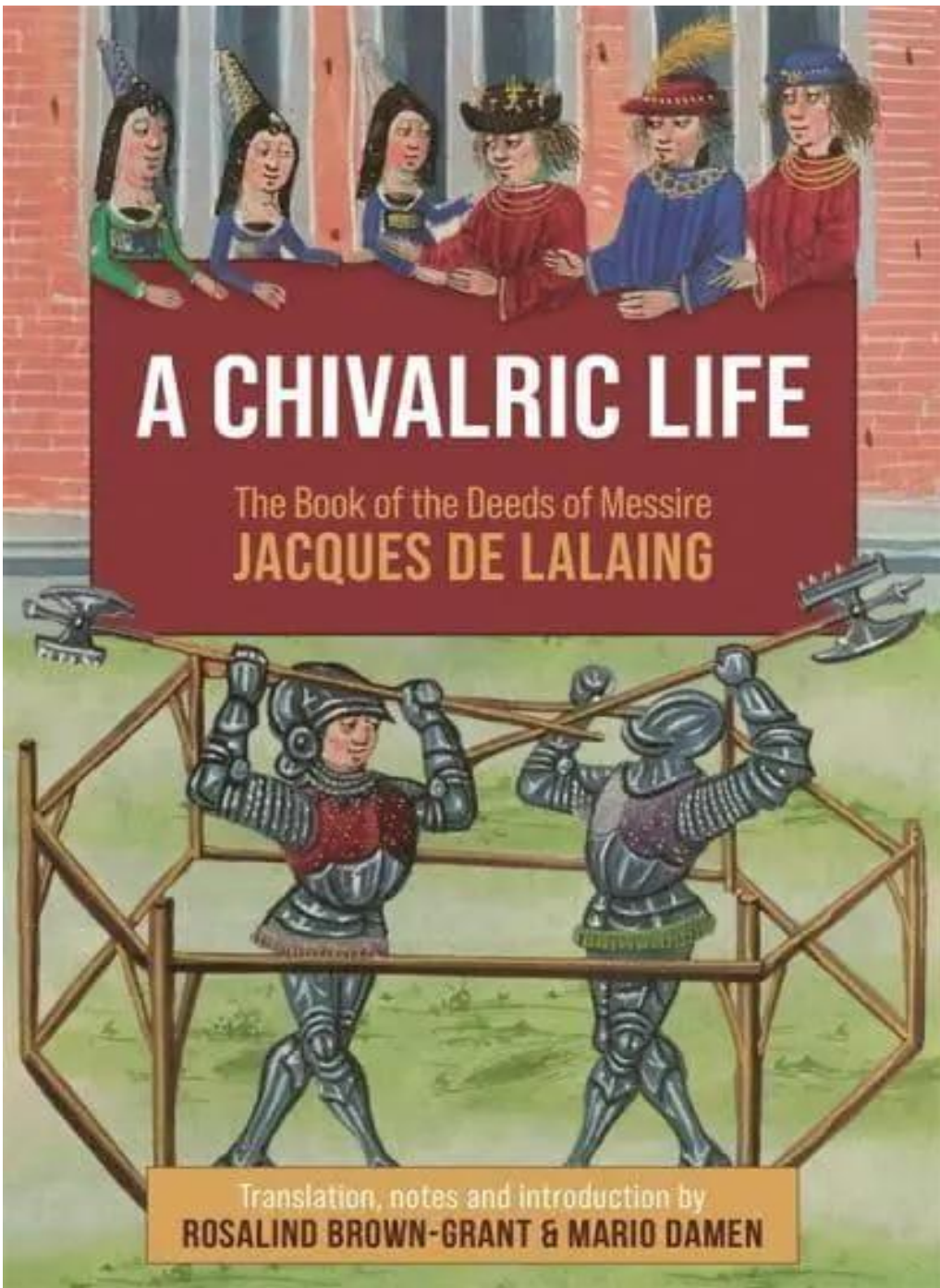
De laatste ridderlijke held? Jacques de Lalaing op de Europese toernooivelden

Mario Damen

Universiteit van Amsterdam

E: mario.damen@uva.nl

Blog: <https://burgundiannobility.wordpress.com/>

Originele tekst: *Le livre des faits de messire Jacques de Lalaing*

Vertaling: Rosalind Brown-Grant en Mario Damen, *A Chivalric Life: The Book of the Deeds of Jacques de Lalaing* (Woodbridge: The Boydell Press, 2022)

Jan van Kleef (1419-1481)

Portret van ca. 1460 naar Rogier van
der Weyden

Parijs, Louvre

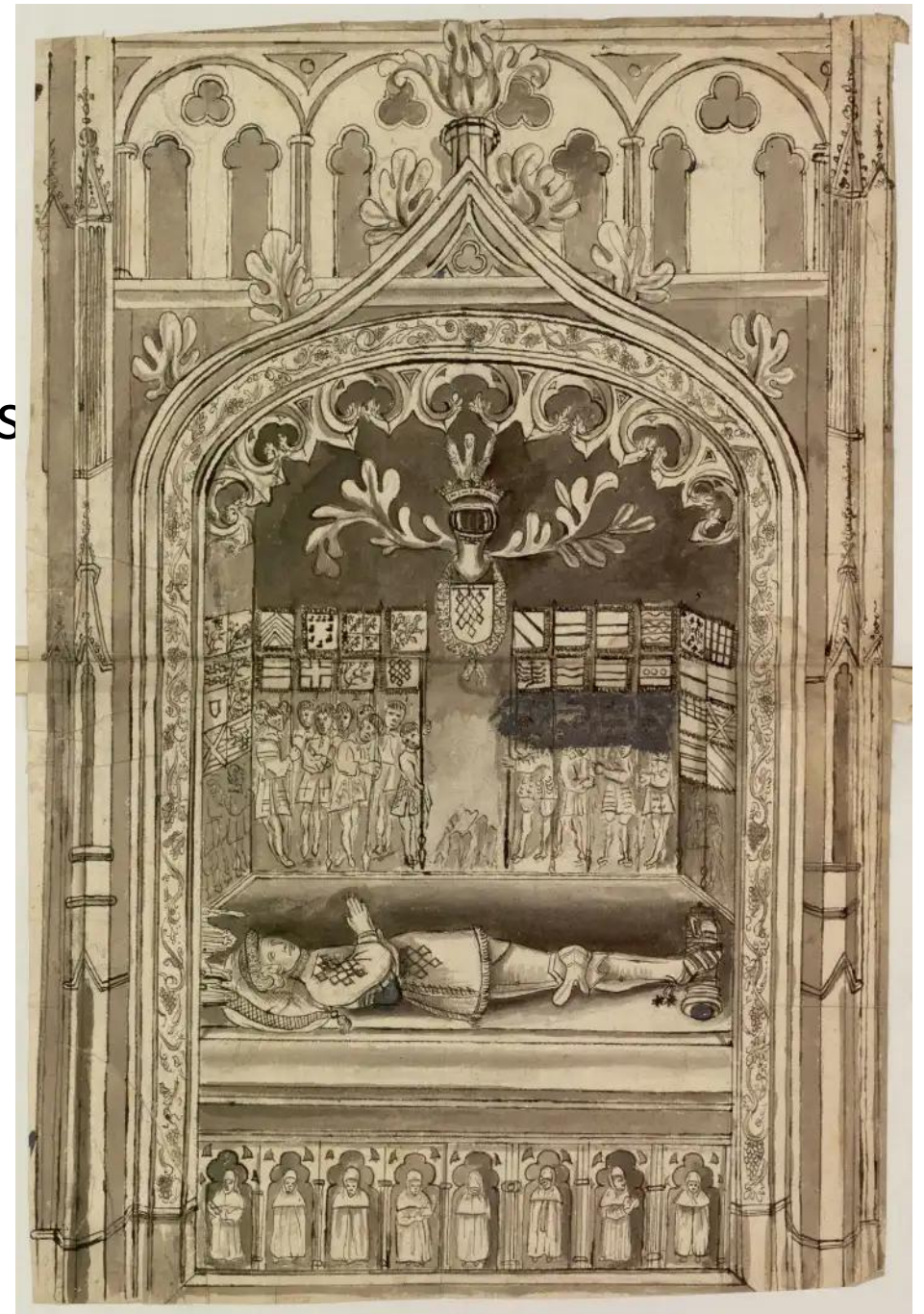

Hij [Jacques] mistte geen enkel steekspel of toernooi en hij blonk daar zo in uit dat hij grote eer verwierf door altijd prijzen te winnen, of hij nu meedeed met het éne of het andere team. Hij en zijn paard waren altijd uitgedost in de dezelfde kleuren en kleren als die van zijn meester, de jonge hertog [van Kleef]. Toch werd hij vrijwel altijd direct herkend aan de enorme klappen die hij uitdeelde aan zijn tegenstanders en aan het machtsvertoon waarmee hij zijn tegenstanders en hun paarden tegen de grond werkte. Met zijn zware en massieve lansen dwong hij zijn tegenstanders zich te verschuilen achter de ruggen van hun paarden. Toch slaagde hij er dan in om hun helmen van hun hoofden te stoten waardoor ze blootshoofds verder moesten vechten. De trompetten begonnen dan zo hard te schallen dat ze eventuele donderslagen overstemden, ook omdat de herauten en persevanten luidkeels ‘Lalaing!’ begonnen te roepen.

Grafdicht Georges Chastelain

“Hier ligt degene die nog geen dertig jaar oud was
Maar 28 keer in het strijdperk aantrad.
En van wie de hele wereld versteld stond,
Omdat hij op dat smalle veld uitblonk
Vanwege zijn uitzonderlijke vitaliteit en,
uithoudingsvermogen.”

Tekening van de graftombe van Jacques de Lalaing. *Épitaphes recueillies dans les églises des Flandres et de l'Artois*, Besançon, Bibliothèque municipale, MS Chiflet 64, fol. 104r.

Lalaing als toernooiridder

1. Gent, december 1445: wapenfeit tegen Jean de Boniface, de Siciliaanse ridder
2. Valladolid, februari 1448: wapenfeit tegen Diego de Guzman
3. Chalon-sur-Saône, 1449-1450: wapenpas van de Fontein der Tranen

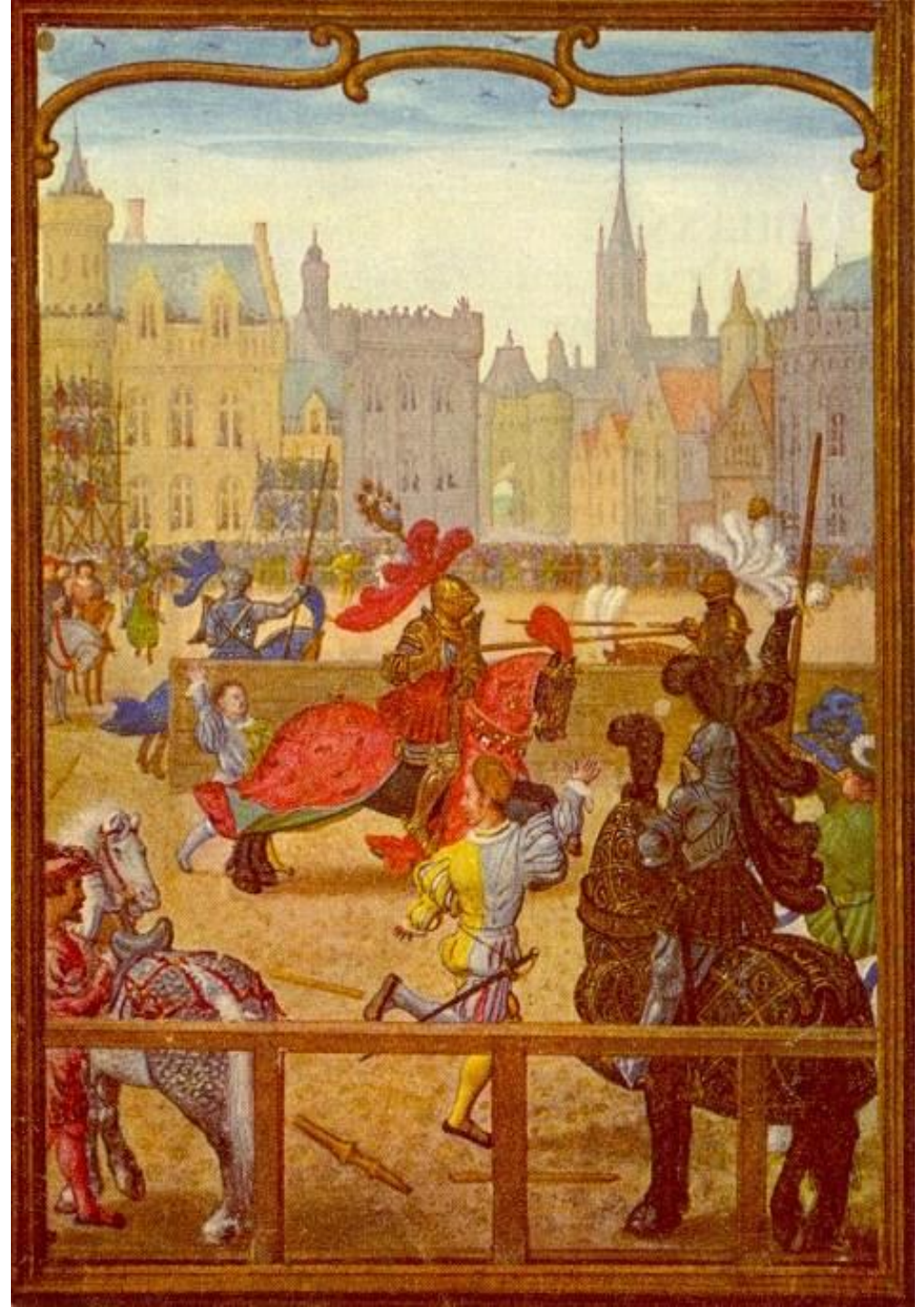

Jacques de Lalaing in gevecht met Jean de Boniface op de Vrijdagmarkt in Gent, december 1445

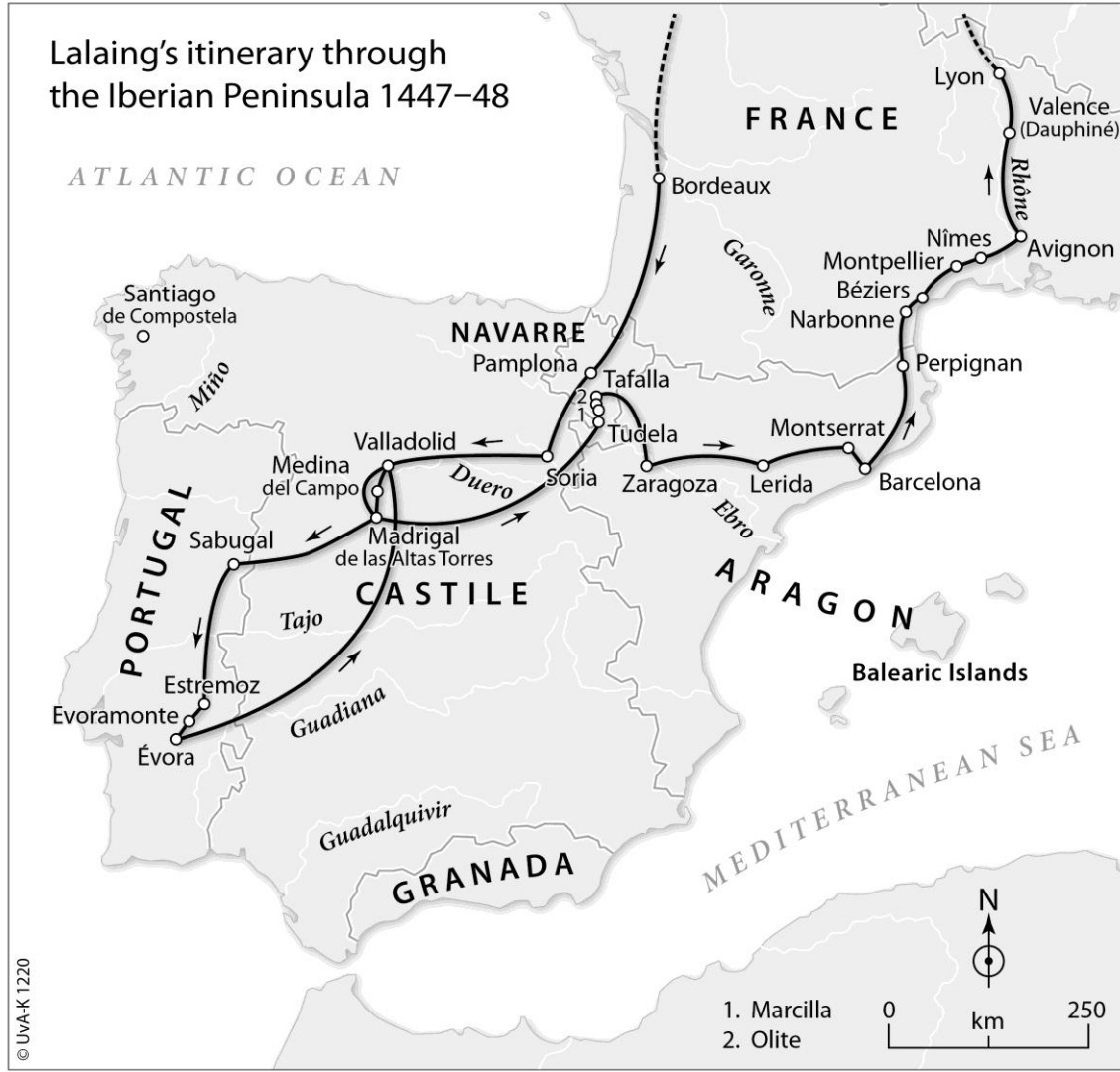
Bron: *Livre des faits de messire Jacques de Lalaing* (c. 1475). Paris, BnF, MS fr. 16830 fol. 47r.

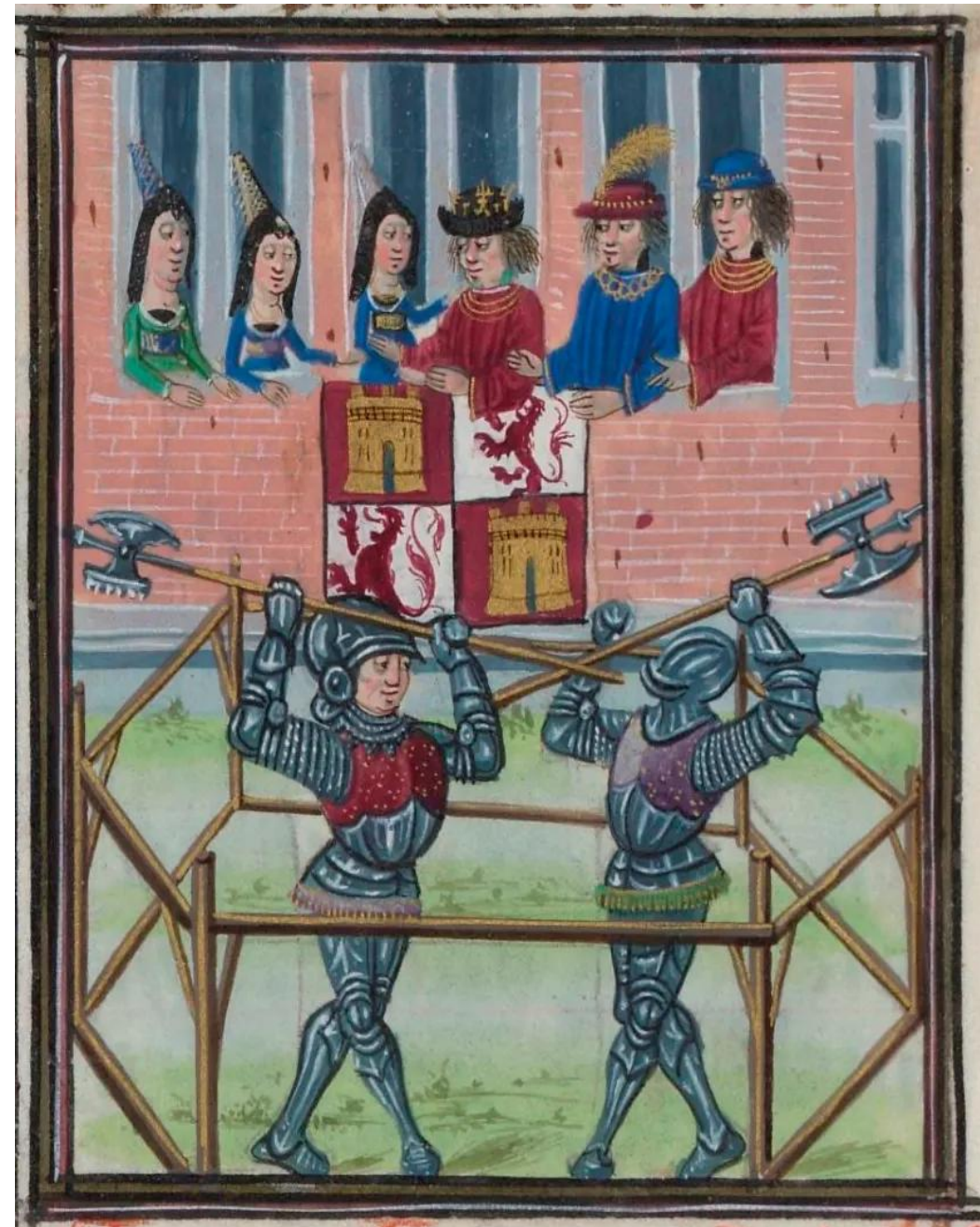
Toen hij door de straten reed, zaten, overal waar hij passeerde, de ramen en deuren van de huizen vol met adellijke vrouwen en jonkvrouwen, stadsvrouwen en jonge meisjes die allemaal tot God baden dat hij bij zijn terugkeer grote eer zou hebben verworven. U kunt zich goed voorstellen dat zij hem allemaal vol verlangen aankeken, want er was geen knaap die zo knap en goedgebouwd was als hij.

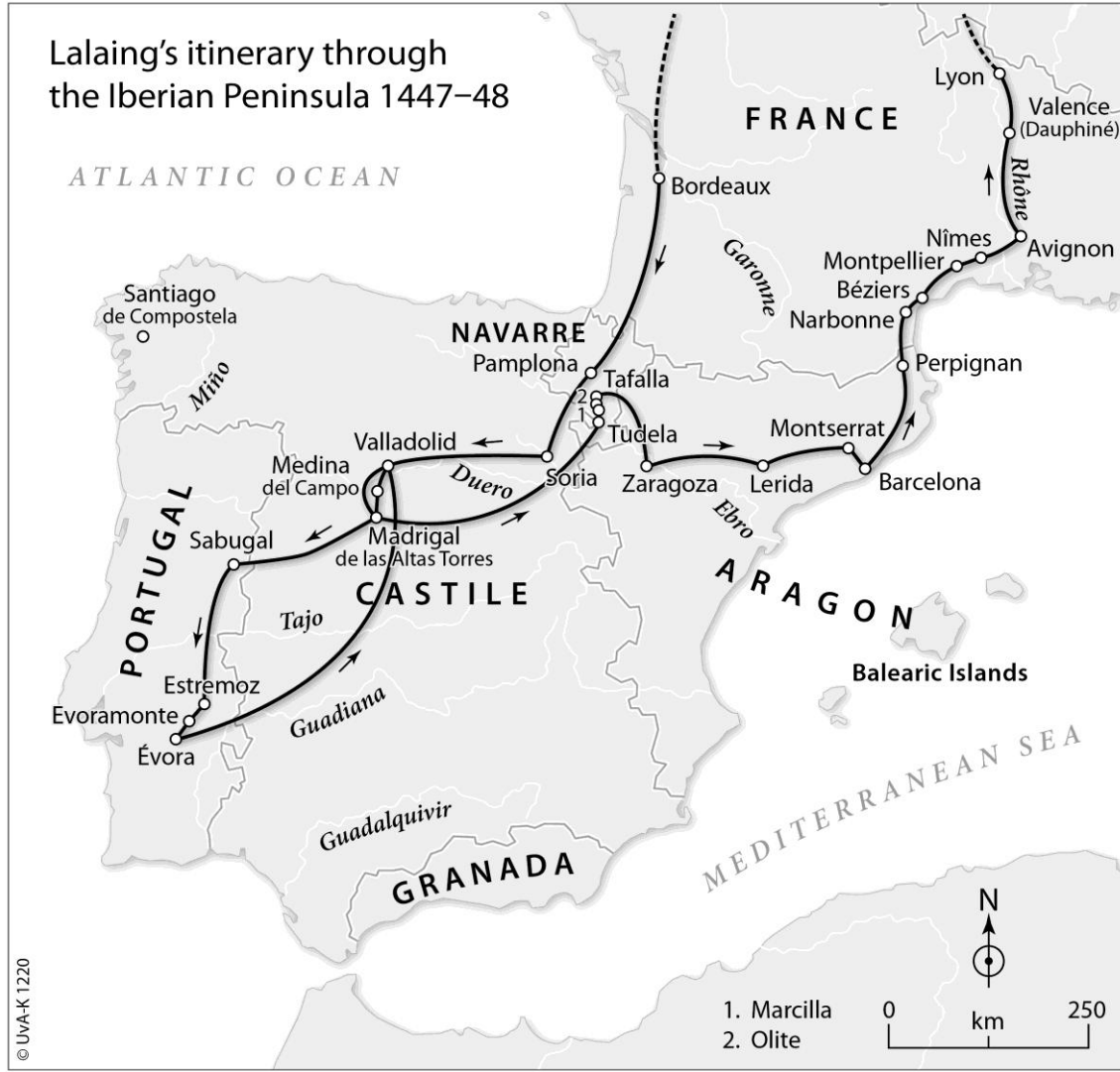
Lalaings reis door het Iberisch Schiereiland

Toen heer Jacques de Lalaing de derde klaroenstoot hoorde, verscheen hij voor de deur van zijn paviljoen op een zeer zelfverzekerde manier. Na het maken van het teken van het kruis, stapte hij naar voren met zijn staafbijl en boog hij voor de koning en koningin. Diego de Guzmán liep heel brutaal naar hem toe, klaar voor de strijd met gesloten vizier. Toen hij hem naar zich toe zag komen, keek heer Jacques de Lalaing toe, met open vizier, hoe zijn tegenstander hem naderde en toen gingen ze van start. Vechtend met staafbijlen deelden ze elkaar geweldige klappen uit, zo hard en zo snel dat de vonken ervan af vlogen. Ze vochten zo goed en sloegen zo hard op elkaar in dat de koning en al degenen die naar het gevecht keken, verklaarden dat ze nog nooit zo'n gevecht hadden gezien. Heer Jacques de Lalaing draaide toen zijn staafbijl om en gaf met de hamer drie slagen op Diego's vizier, waardoor hij op drie verschillende plaatsen in het gezicht gewond raakte.

Lalaings reis door het Iberisch Schiereiland

De Wapenpas van de Fontein der Tranen

Wapenpas / *Pas d'armes*:

- *entrepreneur* (ondernemer) verdedigt een passage of symbolische plek (een brug, een poort, een boom, een zuil etc.), aangestuurd door een personage (dame, dwerg, reus etc.)
- alle uitdagers moeten van adellijke komaf zijn (vier zijden)
- er is een lijst met regels (*chapitres*) en een scheidsrechter die toeziet houdt op naleving van de regels.
- er is een fictief scenario vaak ontleend aan ridderromans

Meer weten? Zie: <https://pasdarmes.org/>

Hij had daar een paviljoen laten bouwen met op het dak een prachtig beeld van Onze Lieve Vrouwe. Ter linkerkant van het paviljoen stond een vrouw gekleed in een lang gewaad van goudbrokaat versierd met witte tranen en gevoerd met marterbont, en met om haar middel een brede ceintuur van laken. Haar lichaam was goed gevormd met de juiste verhoudingen. Haar haar was heel mooi en lang, vallend tot op haar voeten, en uitgespreid over haar schouders. Ze droeg een simpele haardoek waarvan ze het uiteinde gebruikte om haar tranen te deppen die uit haar ogen stroomden. Deze tranen vielen in een fontein waaruit het water gutste door drie openingen op drie schilden die om de nek van een eenhoorn hingen. Deze schilden hadden drie verschillende kleuren, wit, violet en zwart, en ze waren alle drie beschilderd met blauwe tranen. Het paviljoen werd bewaakt door een heraut genaamd Charolais, die deze taak een heel jaar lang vervulde, dat wil zeggen op de eerste paar dagen van iedere maand van dat jaar. (...) De waarheid gebiedt me om te zeggen dat in de eerste dagen van november, december en januari er niemand kwam om de schilden aan te raken....

Mestre Jacques de Lalain s^r de ligni court

Jacques de Lalain
als Vliesridder

Statutenboek van de
Orde van het Gulden
Vlies, ca. 1470.

Auteur: Gilles Gobet

Den Haag, Koninklijke
Bibliotheek, Ms. 76 E 10

*Livre des faits de messire
Jacques de Lalaing*

Parijs, BnF, MS fr. 16830 fol. 202r
(ca. 1475-80)

Beschrijving in het *Livre des faits de messire Jacques de Lalaing*

De heer van Ravenstein , [Anton] de bastaard van Bourgondië en heer Jacques de Lalaing aanschouwden hoe het kanon de muren van het kasteel van Poeke aan het teisteren was. Ze dachten alledrie dat ze goed beschermd waren tegen het vijandige artillerievuur. Maar heer Jacques stond in feite buiten het mantelet (houten scherm) van het kanon achter een van de schilden. En precies op dat moment had een artillerist zijn vogelaar (klein kanon) geladen. Hij stak het kruit aan en de kogel raakte het schild waarachter heer Jacques de Lalaing stond. Een stuk hout van de voorkant van het schild raakt hem zo hard boven het rechteroor dat een deel van zijn hoofd en hersenen werden afgerukt. Hij viel achterover op de grond zonder nog een voet of been te bewegen. (...) Toen het nieuws van Lalaings dood hertog Filips de Goede bereikte, weende hij grote, bittere tranen en hij was zo diep geraakt dat hij geen woord kon uitbrengen.

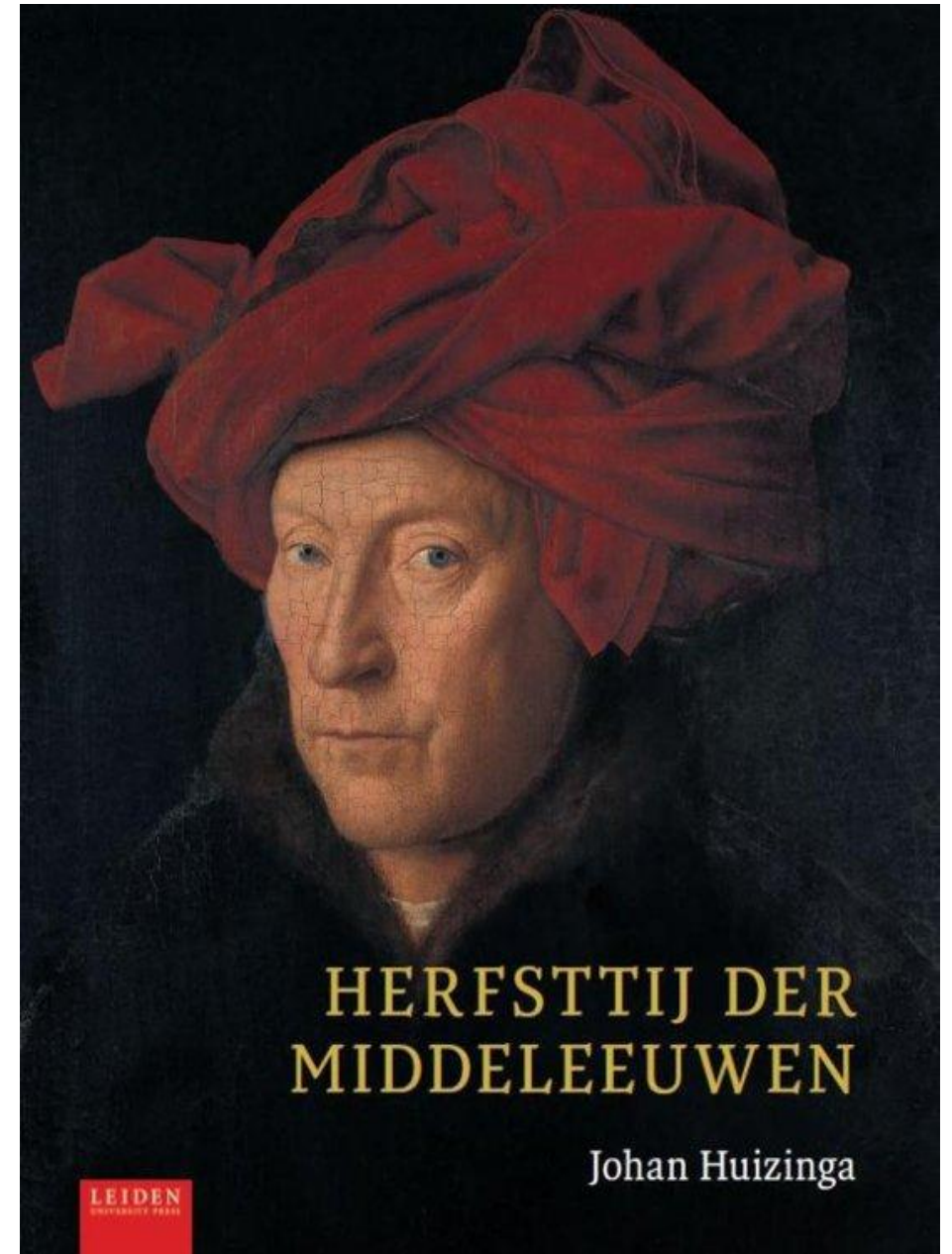
*Livre des faits de messire
Jacques de Lalaing*

Los Angeles, Getty MS
114 (hiervoor privé-bezit
familie Salm)

ca. 1530

Johan Huizinga

“Hoe gering van uitwerking ook nog, reeds kondigde het kanon de toekomstige veranderingen van den oorlog aan. Het was als een ironische symboliek, dat het puik der dolende ridders ‘à la mode de Bourgogne’, Jacques de Lalaing, gedood werd door een kanonschot.”

Dank je wel!

E: mario.damen@uva.nl

Bluesky: @mariodamen.bsky.social

Blog:

<https://burgundiannobility.wordpress.com/>